

Μ. Σπυρδαλάκης: Να μη χαθούμε στα σταυροδρόμια της εξουσίας

in [Πολιτική](#) / by [epohi](#) / on January 4, 2016 at 9:56 am /

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΜΙΧΑΛΗ ΣΠΟΥΡΔΑΛΑΚΗ
Να μη χαθούμε στα σταυροδρόμια της εξουσίας

Αν το 2015 έφερε τόσες ανατροπές, τι άραγε μας ετοιμάζει το 2016; Αν το 2015 ξεκίνησε με την ελπίδα της αλλαγής, την αυγή του 2016 τι θα μπορούσε να τη χαρακτηρίσει; Η χρονιά που φεύγει, άνοιξε με την είσοδο των πολιτών στο προσκήνιο. Η χρονιά που έρχεται σε ποια θέση θα τους βρει;

τη συνέντευξη πήρε ο Παύλος Κλαυδιανός

Πώς κλείνει, τελικά, ο τρικυμιώδης χρόνος 2015; Τι μας αφήνει για μελέτη και στοχασμό;

Νομίζω ότι το 2015 θα είναι η σημαντικότερη ίσως χρονιά στον 21ο αι. Άρα η κληρονομιά της δεν θα μας απασχολήσει μόνο τη χρονιά που έρχεται, αλλά και πολύ πέρα από αυτήν. Ας ξεκινήσουμε από τα καθ' ημάς. Το 2015 ξεκίνησε με τις ελπίδες που γέννησε η μεγάλη επιτυχία του ΣΥΡΙΖΑ, ενός κόμματος της ριζοσπαστικής Αριστεράς, που από τον σκληρό πυρήνα των καπιταλιστικών εξελίξεων, για πρώτη φορά στον νέο αιώνα όχι μόνο αμφισβητεί τη λιτότητα αλλά και υπόσχεται εναλλακτική κοινωνική οργάνωση. Ακολουθούν οι διαπραγματεύσεις, όπου αποκαλύπτουν τα όρια και τη λογική όχι μόνο της ευρωζώνης αλλά και του

χρηματιστικού καπιταλισμού. Στο πλαίσιο του σκεπτικισμού που προκαλεί το ατελέσφορο της διαπραγμάτευσης, οι πολίτες παρεμβαίνουν με ένα μεγάλο «όχι» στο δημοψήφισμα κατά των πολιτικών λιτότητας. Η ΕΕ και η Ευρωζώνη, ωστόσο, δεν ακούν τις φωνές των πολιτών και επιβάλλουν την πολιτική τους. Την ήττα ακολουθούν η αποστράτευση και η διάσπαση, για να ακολουθήσει η νέα νίκη στις νέες συνθήκες, που, ωστόσο, δεν συνοδεύεται από ενθουσιασμό ή από περίοδο χάριτος.

Στο ευρύτερο περιβάλλον ακολουθούν οι εκλογές στην Πορτογαλία, που, τουλάχιστον σε πρώτο χρόνο, αμφισβητούν, τη λιτότητα. Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται και οι εκλογές στην Ισπανία από την επιτυχία συγγενών με το ΣΥΡΙΖΑ δυνάμεων. Αν εκτός από τα παραπάνω σκεφτούμε και τις πολιτικές εξελίξεις που κινούνται σε εντελώς αντίρροπη κατεύθυνση (Γαλλία, Πολωνία, Τσεχία κ.ά), τότε θα λέγαμε ότι το 2015 χαρακτηρίστηκε από σημαντικές αλλαγές στο πολιτικό επίπεδο. Αλλαγές προς δύο αντίθετες κατευθύνσεις αλλά με κοινή αιτία: τη δυσλειτουργική συμβίωση δημοκρατίας και καπιταλισμού. Αυτό ακριβώς πρέπει να σκεφτούμε.

Δηλαδή, στην πραγματικότητα με τη μη κατίσχυσής της. Αυτό εννοείς;
Η δυσκολία της συμβίωσης της δημοκρατίας με τον καπιταλισμό φαίνεται, στο πλαίσιο των δεδομένων θεσμών και πολιτικών, να οδηγεί σε αδυναμία του πολιτικού συστήματος να παρακολουθήσει και να ανταποκριθεί στην κοινωνική δυναμική. Και η συνέπεια αυτής της αδυναμίας πηγαίνει προς δύο ή δυόμιση κατευθύνσεις. Η μια, είναι ότι πολίτες αναζητούν πολιτική εκπροσώπηση **προς τ' αριστερά**, κυρίως στον Νότο αλλά όχι μόνο. Να θυμίσω, πχ, τον πολιτικό λόγο του Σόντερς στις ΗΠΑ, υποψήφιου της αριστεράς του Δημοκρατικού Κόμματος, που είναι ένας λόγος, περίπου, αριστερός, πλησιέστερος στην παράδοση του ριζοσπαστικού λόγου της Ευρώπης. Να θυμίσω την απρόσμενη νίκη του Κόρμπιν στην Αγγλία ή το λόγο της Σκωτίας αυτονομιστών. Ταυτόχρονα, έχουμε αλλαγές προς την κατεύθυνση της **μη δημοκρατικής αναζήτησης** στο πρόβλημα, όπως στην Πολωνία. Έχουμε κυβέρνηση άκρας δεξιάς στην Ουγγαρία, ή με προσμείξεις άκρας δεξιάς στην Ολλανδία, στην Τσεχία, στη Φιλανδία. Έχουμε, βεβαίως, και τις εξελίξεις στη Γαλλία. Φυσικά κάποιες αλλαγές είναι απαντήσεις της απλής εναλλαγής ή της απλής προσαρμογής του ίδιου συστήματος (Καναδάς, όπου η ακραία νεοφιλελεύθερη κυβέρνηση αντικαταστάθηκε από το φιλελεύθερο κόμμα που έχει κεντρώο προσανατολισμό).

Ο ΣΥΡΙΖΑ πρέπει να διατηρήσει το ηθικό του πλεονέκτημα. Να διατηρήσει το ήθος του και να επιβεβαιώσει τη λέξη κλειδί που τον έφερε στην εξουσία και αυτή ήταν η αξιοπρέπεια.

Τέλος, είδαμε και αυτό που χαρακτήρισα ως **μισές αλλαγές**. Πρόκειται για ένα μικρό προς το παρόν κομμάτι της σοσιαλδημοκρατίας, που φαίνεται να αναστοχάζεται την πορεία της τις τελευταίες δεκαετίες, όπου κινήθηκε σε συμπράξεις κάτω από την ηγεμονία της νεοφιλελεύθερης δεξιάς. Ακόμη και μέσα στην ίδια τη δεξιά υπάρχουν σκέψεις για τις τακτικές που ακολουθούν, αναζητώντας απαντήσεις στη βάση της ιστορικής τους παράδοσης, της Χριστιανοδημοκρατίας. Κατά συνέπεια, τα ζητήματα προσανατολισμού και ταυτότητας είναι γενικευμένα, όπως φάνηκε από την πλούσια κληρονομιά που μας αφήνει η χρονιά που φεύγει. Και αυτά δεν μπορεί να επιλυθούν

χωρίς τον έμπρακτο αναστοχασμό των θεσμικών, νομικών και διοικητικών αρχών λειτουργίας της δημοκρατίας, που εξαναγκάζεται να λειτουργεί σε ένα κοινωνιοοικονομικό και πολιτιστικό πλαίσιο που παράγει ακραίες ανισότητες.

Μπορεί να ανατραπεί η κυρίαρχη πολιτική;

Η αμφισβήτηση της πολιτικής που ασκείται θα φθάσει ως την αντικατάστασή της ή θα αναζητηθεί μια νέα ισορροπία;

Αυτό θα εξαρτηθεί από τα πολιτικά και κοινωνικά υποκείμενα που θα παρέμβουν. Σε μεγάλο βαθμό, από το πόσο θα επικρατήσουν τα κεκτημένα της δημοκρατικότερης απάντησης στα προβλήματα που ανέκυψαν από τη δύσκολη συνύπαρξη, στη συγκυρία, της δημοκρατίας και του καπιταλισμού. Και το κεκτημένο της χρονιάς που φεύγει, είναι ότι **οι πολίτες θέλουν να έρθουν στο προσκήνιο**, να εκφραστούν μέσα από θεσμούς και πρωτοβουλίες που οι ίδιοι ορίζουν. Θέλουν οι πολιτικές που προκύπτουν, ως επιλογές αυτών των φορέων, να μην περικλείονται στις αποφάσεις του κράτους, να μην είναι κρατικο-κεντρικές. Θέλουν να μετατοπίσουν τις αξίες, τις αρχές, τη διαδικασία, τη λογική, το περιεχόμενο και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων προς την κοινωνία. Αυτό προκύπτει, πρώτα απ' όλα, από το παράδειγμα του ΣΥΡΙΖΑ, που εξηγεί σε πολύ μεγάλο βαθμό το λόγο για τον οποίο εμπνέει. Δεν εμπνέει μόνο γιατί κέρδισε τις εκλογές ή γιατί διαθέτει έναν πολύ ικανό ηγέτη. Μάλιστα, ενέπνευσε πολύ πριν σχηματίσει κυβέρνηση επειδή με το λόγο και την πρακτική του αποτέλεσε και αποτελεί μια **υπόσχεση έμπρακτης δημοκρατίας**. Αν σκεφθούμε, δηλαδή, τον τρόπο που λειτουργούσε μέσα στα κινήματα -όχι με λογικές πρωτοπορίας και καπελώματος- που μάθαινε απ' αυτά ήθος, οργανωτικές συνήθειες και τακτικές, την ανιδιοτέλεια των στελεχών του κτλ, ήταν κάτι το διαφορετικό. Το είδαμε και στην Ισπανία, όπου σε δύο μεγάλες πόλεις, αδύναμες πολιτικές οντότητες, χωρίς μεγάλη πολιτική πείρα, ανέλαβαν τη δημαρχία σημαντικών πόλεων. **Έχει πολύ μεγάλη σημασία το παράδειγμα**, γι' αυτό ο ΣΥΡΙΖΑ φέρει και στις πλάτες του πολύ μεγάλες ευθύνες όχι μόνο για την Αριστερά στην Ευρώπη, αλλά και για το δημοκρατικό κίνημα σ' όλο τον κόσμο.

Γι' αυτό, προσπάθησαν να το καταπνίξουν βάζοντας τόσα βάρη και εμπόδια, ώστε να αποτύχει.

Ο ΣΥΡΙΖΑ, νομίζω, βρίσκεται στο στόχαστρο όλων των μέσων, όλων των πυλώνων του κατεστημένου όχι τόσο για το κοινωνικό, οικονομικό ή ριζοσπαστικό πρόγραμμά του, αλλά κυρίως γι' αυτή την **έμπρακτη υπόσχεση δημοκρατίας**. Της προσπάθειάς του, δηλαδή, να ανατρέψει τις παλιές πρακτικές και λογικές ένταξης της κοινωνίας στο πολιτικό σύστημα. Με δεδομένο το μέγεθος και τη βαρύτητα της χώρας μας στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι, δεν μπορεί κανείς να εξηγήσει την εκδικητική μανία του κατεστημένου εντός και εκτός συνόρων παρά με το ότι **είναι το παράδειγμα που πρέπει να ηττηθεί**. Πρώτον, λοιπόν, είναι αν τα κοινωνικά και πολιτικά υποκείμενα θα αξιοποιήσουν τα κεκτημένα και δεν θα παρασυρθούν από τις αδράνειες που έχει η διαχείριση της εξουσίας, στους δήμους στην Ισπανία, στη συγκυβέρνηση στην Πορτογαλία, ενδεχομένως αύριο στην Ισπανία. Σε ό,τι αφορά τον ΣΥΡΙΖΑ, αυτός οφείλει να βρει χώρους να κινηθεί **πέρα από τον «ελέφαντα» που λέγεται συμφωνία του Ιουλίου**, να βρει ρωγμές, χώρους για το **άλλο πρόγραμμα και εναλλακτικές πρακτικές**. Πώς η πολιτική του πρακτική και τα πρόσωπα που χρησιμοποιεί -γιατί όταν φτιάχνεις νέους θεσμούς χρειάζεσαι και νέα πρόσωπα, δεν θα θυμίζουν το παλιό κυρίαρχο υπόδειγμα του περασμένου αιώνα.

Η αριστερά στο πεδίο της δημιουργίας του αντιπαραδείγματος δεν τα έχει καταφέρει

πάντα. Εκεί πρέπει να αποδοθούν, για παράδειγμα, οι τελευταίες εξελίξεις στη Βενεζουέλα και αλλού (Βραζιλία, Ισημερινός). Όπου παρά τα κεκτημένα τους στο κοινωνικό και στο πολιτικό πεδίο, **παρασύρθηκαν στις αδράνειες** του παλιού καθεστώτος και οδηγήθηκαν στον αυταρχισμό, τη γραφειοκρατία, τη διαφθορά. Άρα, το τι θα γίνει το 2016 και μετά με την κληρονομιά του θαυμαστού, του *anus mirabilis*, 2015, θα εξαρτηθεί από τις **αντιστάσεις απέναντι στο τσουνάμι** που λέγεται ανάθεση, κρατικές αδράνειες, συνήθειες κτλ. Φυσικά, και με το πόσο θα αντέξουν ή θα δείξουν κάποια ζωτικότητα τα αντιπαραδείγματα στο κυρίαρχο νεοφιλελεύθερο υπόδειγμα του καπιταλισμού, ιστορικά παραδείγματα από τον περασμένο αιώνα.

Οι δυσκολίες του ΣΥΡΙΖΑ

Ποιες είναι οι βασικές δυσκολίες που συναντά ο ΣΥΡΙΖΑ, στην κυβέρνηση, κατά τη γνώμη σου;

Πρώτο εμπόδιο, απολύτως προφανές, είναι ο «ελέφαντας», η μνημονιακή συμφωνία. **Δεύτερο**, οι πιέσεις που δέχεται, εξαιτίας αυτής της συμφωνίας και η αποτελεσματικότητα που έχουν όσοι περικυκλώνουν και υπονομεύουν εμμέσως τις προσπάθειές του να βρει χώρο. Αυτό έχει να κάνει με την έλλειψη μεθοδολογίας επιλογής στελεχών, που θα πρέπει να είναι μακριά από λογικές τεχνοκρατικές και δημοσίων σχέσεων. **Τρίτη** μεγάλη δυσκολία είναι, όπως αναμενόταν και το ξέραμε, ότι το κίνημα αντίστασης που συνέβαλε στην άνοδο του ΣΥΡΙΖΑ βρίσκεται **σε κάμψη**. Βεβαίως, μέρος του βρήκε θετική διέξοδο σε πρωτοβουλίες αλληλεγγύης σ' όλη τη χώρα, αλλά υπάρχει μια κάμψη και ο ΣΥΡΙΖΑ, ορθώς κατά την άποψή μου, δεν έχει το *know how* να «κινήσει» κινήματα, γιατί πάντα ακολουθούσε, μάθαινε, στήριζε **ανατρέποντας την παράδοση** της Μεταπολίτευσης, όπου τα κόμματα έπαιζαν πάντα ένα ρόλο καθοδηγητικό. Δεν έχει, λοιπόν, αυτή τη δυνατότητα και ο κοινωνικός παράγοντας δεν τον βοηθάει.

Το πολιτικό μας σύστημα έφτασε σε αδιέξοδο, επειδή κομματικοποίησε στην αρχή την κοινωνία και μετά οδηγήθηκε το ίδιο στο κράτος, γυρίζοντας την πλάτη στην κοινωνία. Αυτό πρέπει τώρα να ανατραπεί. Η έμπρακτη υπόσχεση του ΣΥΡΙΖΑ για δημοκρατία ήταν μια άλλη μεταπολίτευση, διότι η μετά το 1974 δεν κατάφερε να φέρει τον πολίτη στο κέντρο.

Τέταρτος λόγος, και μεγάλη πρόκληση, είναι το κόμμα. Μεγάλο κομμάτι της πολιτικής εμπειρίας, ενέργειας και τεχνολογίας του κόμματος απορροφήθηκε στη διοικητική και πολιτική προσπάθεια. Η βιασύνη που έπρεπε να δείξει, ώστε να κινηθεί προς την κυβέρνηση για να σταματήσει η αιμορραγία των μνημονίων 2011 – 2015, και η πίεση του λαϊκού παράγοντα για δημοκρατικότερη έκφραση ήταν ένα πραγματικό αίτημα. Δεν ήταν έτοιμος ωστόσο, στην ιστορία και στις κοινωνικές μεταβολές **ποτέ κανένας δεν είναι έτοιμος**, δημιουργείς στην πορεία τις προϋποθέσεις. Κάτω απ' αυτές τις αντίξοες συνθήκες και τις πιέσεις που αντιμετωπίζει από το σύστημα του κατεστημένου ο ΣΥΡΙΖΑ πρέπει να διατηρήσει το ηθικό του πλεονέκτημα. Να διατηρήσει το ήθος του και να επιβεβαιώσει τη λέξη κλειδί που τον έφερε στην εξουσία και **αυτή ήταν η αξιοπρέπεια**. Κάθε μεγάλη κοινωνική αλλαγή έχει μια λέξη κλειδί. Νομίζω ότι στην περίπτωση του ΣΥΡΙΖΑ αυτή είναι η αξιοπρέπεια, στο πώς θα ασκείται η εξουσία αλλά και κυρίως στην

αξιοπρέπεια που υπόσχεται στους πολίτες να τους εντάξει στο πολιτικό σύστημα με δημοκρατικότερους όρους.

Ο κόσμος, όμως, πιέζεται από την πολιτική που ασκείται, η οποία δημιουργεί βάρη και συχνά προκαλεί πληγές στα στρώματα που έφεραν τον ΣΥΡΙΖΑ στην εξουσία. Αυτό τι περιθώρια έχει να απορροφηθεί και πώς;

Αν αληθεύει αυτό που έχουμε πει στο παρελθόν, ότι η αφετηρία, το συγκριτικό πλεονέκτημα που έφερε τον ΣΥΡΙΖΑ στο προσκήνιο – προφανώς ήταν και η δική του στρατηγική και στροφή στο κοινωνικό πεδίο κτλ – ήταν η πολιτική κρίση που είχε προηγηθεί και η κρίση εκπροσώπησης και δημοκρατίας από το 2010 και οι συνέπειες των μνημονίων του 2011 και μετά, τότε η απάντηση για το πώς μπορεί να αντέξει όλα αυτά **είναι πολιτική**. Γι' αυτό επιμένω στη δημοκρατική αποτελεσματικότητα, στον εκδημοκρατισμό του κράτους και της δημόσιας διοίκησης, στον εκδημοκρατισμό των μέσων ενημέρωσης, στο ήθος, στους νέους θεσμούς, στα πρόσωπα, στο πώς αντιμετωπίζονται οι πολίτες. Υπάρχει **ένας αστερισμός πραγμάτων**, όπου πρέπει να βασισθεί ο ΣΥΡΙΖΑ, για να αποδείξει ότι είναι διαφορετικός, να διατηρήσει το πολιτικό πλεονέκτημα.

Αυτή είναι, όμως, η μία διάσταση. Η άλλη είναι όταν αναγκάζεται να παίρνει αντιλαϊκά μέτρα ή αυτά φαίνονται να υπονομεύουν, ενδεχομένως, την κοινωνική, οικολογική και οικονομική ανασυγκρότηση της χώρας, πρέπει να επιδείξεις φαντασία να ανοίγεις πολλές μικρές ρωγμές. Και αυτό **δεν μπορείς να το κάνεις ερήμην του λαού**, με κάποιους τεχνοκράτες. Έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία ο ΣΥΡΙΖΑ να μη χάσει από την οπτική του, πέρα από τη δημοκρατία, και τις αναφορές του στο κοινωνικό ζήτημα, τα ζητήματα της ανεργίας, της φτώχειας κτλ. Διότι αν αποτύχει εδώ και αφήσει κενά, τότε, ενδεχομένως, θα ανθίσουν τα «άνθη του κακού». Και τούτο παρά το ότι στη χώρα μας, εξαιτίας της αντίστασης τα πέντε τελευταία χρόνια, δώσαμε μια δημοκρατική και κοινωνικά ευαίσθητη απάντηση στο θεμελιώδες ζήτημα – που το αντιμετωπίζουν και άλλες χώρες – συνύπαρξης δημοκρατίας και καπιταλισμού.

Οι ευθύνες που ανακύπτουν είναι πολύ μεγάλες λοιπόν.

Γι' αυτό και ο ΣΥΡΙΖΑ δεν μπορεί να τις αναλάβει μόνο ως κυβέρνηση. Αυτό που πρέπει να κάνει, κατά την άποψή μου, είναι **να αναστοχαστεί τι και γιατί μας έφερε ως εδώ**, να ξαναπιάσει το νήμα του ΣΥΡΙΖΑ και των βασικών χαρακτηριστικών του, **να ξαναγίνει, ή καλύτερα να επιβεβαιώνει κάθε μέρα ότι είναι ΣΥΡΙΖΑ**. Αυτό, βέβαια, προϋποθέτει και ανασυγκρότηση της συλλογικότητας του κόμματος. Είναι το έργο, υποθέτω, του συνεδρίου του. Ταυτόχρονα, επειδή δίνεται έμφαση στο κόμμα, και ορθώς, να μην παρασυρθεί από τις παλιές λογικές της Μεταπολίτευσης που οδηγούν το κόμμα να ελέγχει την κοινωνική δυναμική ή να την υποκαθιστά. Το πολιτικό μας σύστημα έφτασε σε αδιέξοδο, επειδή κομματικοποίησε στην αρχή την κοινωνία και μετά οδηγήθηκε το ίδιο στο κράτος, γυρίζοντας την πλάτη στην κοινωνία. Αυτό πρέπει τώρα να ανατραπεί. Η έμπρακτη υπόσχεση του ΣΥΡΙΖΑ για δημοκρατία ήταν μια άλλη μεταπολίτευση, διότι η μετά το 1974 δεν κατάφερε να φέρει τον πολίτη στο κέντρο.

Να ξαναδούμε τη θέση μας στον κόσμο

Όμως, αυτή η υπόσχεση, όπως εξελίχθηκαν τα πράγματα, δεν επαληθεύτηκε. Προκάλεσε αυτό απαισιοδοξία και πώς μπορεί να την υπερβεί κανείς; Νομίζω, αυτό έχει να κάνει με μια σκληρή εμπειρία που είχε ο ΣΥΡΙΖΑ στον πρώτο χρόνο, με το ποια είναι εντέλει η Ευρώπη και η Ευρωζώνη. Όλο αυτό το ζήτημα της Ευρώπης πρέπει να το ξαναδούμε, μαζί μ' όλους εκείνους που θεωρούν ότι η υπάρχουσα κατάσταση δεν μπορεί να συνεχιστεί. Επιβάλλει αναστοχασμό της θέσης μας στο διεθνές περιβάλλον και στην Ευρώπη. Αν, μάλιστα, έχουμε την εισαγωγή της ΤΤΙΡ, θα αντιμετωπίσουμε ένα πολύ πιο δύσκολο περιβάλλον. Αν οδηγηθούμε σ' αυτό τον καθολικό καπιταλισμό, δανειζόμενοι τον όρο καθολικό από τον Κλαούζεβιτς, έναν αυταρχικό καπιταλισμό, θα βρεθούμε μπροστά σε μια μεγαλύτερη πρόκληση, αλλά ταυτόχρονα δοθούν και άλλες ευκαιρίες, για ένα άλλο επίπεδο αγώνων, διεθνούς αλληλεγγύης. Διότι θα αναγκαστούν οι δημοκρατικές δυνάμεις των εμπλεκόμενων χωρών να βρουν τρόπους να ξεπεράσουν την εγγενή δυσκολία που αντιμετωπίζει ο διεθνισμός, όπου οι προοδευτικές δυνάμεις έχουν κοινωνικές αναφορές στο κράτος – έθνος, ενώ οι δυνάμεις που αντιπαλεύουν είναι υπερεθνικές.

Πώς ξεκινάει το 2016 και ποια θα είναι η αντιμετώπιση των δύσκολων προβλημάτων που απομένουν για να τεθούν; Στις αρχές του 2016 είναι ευνοϊκότερες οι συνθήκες σε σύγκριση με τις αρχές του 2015; Νομίζω ότι οι συνθήκες εξακολουθούν να είναι εξαιρετικά δύσκολες και, για λόγους υποκειμενικούς, υπάρχει μια κάμψη της βεβαιότητας, της ελπίδας, της κινητικότητας, του φρονήματος. Το εγχείρημα του ΣΥΡΙΖΑ και της ριζοσπαστικής αριστεράς υπέστη ένα πλήγμα το καλοκαίρι, ωστόσο αναθαρρεί σε ένα βαθμό τώρα με τις διεθνείς εξελίξεις. Πρέπει να ξανασκεφθεί κάποια ζητήματα στρατηγικής, ιδίως και ενόψει της δύσκολης διαπραγματεύσεως για το χρέος. Πάνω σ' αυτό έχει προστεθεί το προσφυγικό ζήτημα, που είναι μεγάλο αγκάθι. Από τη μια μεριά αποκαλύπτει την υποκρισία των ευρωπαϊκών δημοκρατικών δυνάμεων, αλλά, από την άλλη, ασκεί τεράστια πίεση και στην Ελλάδα. Σ' ό,τι αφορά τον ΣΥΡΙΖΑ, το συνέδριο είναι πάρα πολύ σημαντικό. Θα πρέπει επιδιώξει το πλειοψηφούν κόμμα να γίνει και ηγεμονικό και λόγω του ήθους του, και να επιβεβαιώνει ένα άλλο υπόδειγμα, που εμπνέει του πολίτες και κυρίως τα πληβειακά στρώματα να παλέψουν μαζί του. Για να μείνουμε σ' αυτό το δρόμο, να μη χαθούμε στα σταυροδρόμια της εξουσίας, πρέπει η ενδυνάμωση των αδυνάτων να είναι μέσα